

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Sisällys

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA.....	3
1.1 Ryhmän toimintasuunnitelma	3
1.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.....	4
2. VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	6
2.1 Loviisan varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	6
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	6
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	7
2.4 Arvoperusta.....	10
2.5 Oppimiskäsitys	11
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	12
2.7 Laaja-alainen osaaminen.....	13
Ajattelu ja oppiminen	13
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	14
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	14
Monilukutaito	15
Digitaalinen osaaminen	15
Osallistuminen ja vaikuttaminen	15
3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI	16
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	17
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	18
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	18
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	19
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	20
3.1 Oppimisympäristöt.....	20
3.2 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	22
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	22
Yhteistyö eri tahojen kanssa.....	22
4. PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN.....	24
4.1 Pedagoginen dokumentointi.....	25
Toiminnan kehittäminen	25
Projektin pedagoginen dokumentointi.....	26
Lapsen kasvun kansio	26
4.2 Pienryhmätoiminta	26
4.3 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.....	27

4.4	Oppimisen alueet.....	28
	Kielten rikas maailma	29
	Ilmaisun monet muodot.....	31
	Minä ja meidän yhteisömme.....	33
	Tutkin ja toimin ympäristössäni	35
	Kasvan, liikun ja kehityn	37
4.5	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	39
5.	LAPSEN TUKI	41
5.1	Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.....	41
	Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut	41
5.2	Yhteistyö tuen aikana.....	42
	Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.....	43
	Monialainen yhteistyö.....	43
5.3	Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.....	44
	Yleinen tuki	45
	Tehostettu tuki	46
	Erityinen tuki.....	46
	Tuen muodot	46
5.4	Lapsen tuen arviointi.....	48
	Huolen polku	48
5.5	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.....	50
5.6	Päätös tehostetusta tai erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.....	51
	Tuen vaikuttavuuden arviointi	52
6.	TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN	52
	Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	53
7.	AJANKOHTAISTA TOIMINTAVUODEN 2023–2024 AIKANA	53
	LIITE: SUUNNITELMA KIUUSAAMISEN EHKÄISEMISEKSI JA SIIHEN PUUTTUMISEKSI	55

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitasoinen kokonaisuus. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) on varhaiskasvatuslain (540/2018) perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat laadittu. Varhaiskasvatuslaissa on säädetty lasten oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2.4, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5.

Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman tehtävä on edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko Loviisassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelma löytyy sekä suomen- että ruotsinkielisenä. Suunnitelma koskee Loviisassa sijaitsevia kaikkia toimintamuotoja, sekä kunnallisia että yksityisiä: päiväkoteja, ryhmäperhepäivähoitoa, perhepäivähoitoa sekä avointa varhaiskasvatustoimintaa.

1.1 Ryhmän toimintasuunnitelma

Ryhmän toimintasuunnitelma laaditaan kesän kehittämispäivänä ja sitä arvioidaan ja sen sisältöä työstetään jatkuvasti koko toimintakauden ajan. Toimintasuunnitelma on työväline, jonka avulla pedagogisen toiminnan toteutumista arvioidaan säännöllisesti viikoittaisissa tiimipalaverissa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa toimintasuunnitelman sisällöstä ja päivittämisestä yhteistyössä

tiimensä kanssa. Toimintasuunnitelma on julkinen asiakirja, joka sisältää salassa pidettävää tietoa (koonti lasten varhaiskasvatussuunnitelmista). Asiakirjaa ei arkistoida ja se hävitetään toimintakauden päätyttyä.

Ryhmän toimintasuunnitelma on työväline, jolla luodaan lasten ja henkilöstön yhteistä arkea. Sen tavoitteena on taata lapselle koko päiväinen pedagoginen kokonaisuus ratkaisemalla, kuinka lapselle ominaiset tavat toimia otetaan huomioon ryhmän toiminnassa, kuinka lasten ja henkilöstön suhteita ja lasten vertaissuhteita rakennetaan päivittäin sekä miten lapsiryhmän oppimisympäristön tietoinen rakentaminen tapahtuu.

1.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa lapsella on varhaiskasvatustilain mukaan oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Tämän toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. Lapsen osallisuus voidaan toteuttaa kuvien, haastattelujen tai kysymysten muodossa ennen keskustelua. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tiedostaa lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivittäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta ja tuen tarpeista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua varhaiskasvatuksessa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja arvioinnista. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden

palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarvittaessa. Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä käytetään varhaiskasvatussyksikön johtajan asiantuntijuutta. Mikäli lapsi on esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa, siihen liittyvät tavoitteet ja huomioon otavat asiat kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkettä, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Suunnitelma on tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta sekä vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla henkilöstöltä, muulta viranomaiselta, jonka kanssa on tehty lapsen asioissa yhteistyötä, tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen välttämättömiä tietoja, jotka voivat liittyä esimerkiksi lapsen tukitoimiin tai turvallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

Lapsen siirtyessä ryhmästä tai yksiköstä toiseen on vastuu nivelvaiheen tiedonsiirrosta lapsen lähettävän varhaiskasvatusryhmän opettajalla. Tarvittaessa vastaanottava taho ottaa vastuun tiedonsiirrosta, esim. perheen muuttaessa toiselta paikkakunnalta. Vastuu tarkoittaa tässä tapauksessa keskustelua huoltajan kanssa siitä, voidaanko ottaa yhteyttä lapsen edelliseen varhaiskasvatusryhmään ja sopia tiedonsiirrosta. Tarvittaessa kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja on yhteistyössä mukana.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arkistoidaan pysyvästi. Varhaiskasvatuksen opettaja lähettää lapsen alkuperäisen varhaiskasvatussuunnitelman varhaiskasvatustyöyksikön johtajalle arkistoitavaksi paperiversion muodossa. Kopio annetaan huoltajille ja vastaanotettavalle henkilökunnalle lapsen siirtyessä toisen paikkakunnan varhaiskasvatuksen yksikköön.

2. VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

Jokaisella yksilöllä on erilaiset kehittymisen edellytykset. Varhaiskasvatuksessa työskentelemme tietoisesti kohdataksemme kaikkien lasten erilaisuudet ja tarpeet. Tavoitteenamme on lasten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen.

Varhaiskasvatuksessa olevat lapset saavat mahdollisuuden monenlaiseen toimintaan päivän aikana. Toiminnan on annettava tilaa lasten omille suunnitelmille, mielikuvitukselle ja luovaan leikkiin ja oppimiseen niin sisätiloissa kuin ulkonakin. Varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan oppimista, joka edistää lasten ongelmanratkaisukykyä sekä inspiroi heitä havaitsemaan mahdollisuuksia ja kohtamaan muutoksia sekä soveltamaan ideoitaan käytännössä luovalla tavalla. Siksi pyrimme jatkuvasti arvioimaan ja kehittämään oppimisympäristöjä voidaksemme vastata nykypäivän lasten tarpeisiin. Tavoitteenamme on, että varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa.

2.1 Loviisan varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen omalla äidinkielellään, suomen tai ruotsin kielellä. Kaikilla lapsilla on oltava mahdollisuus osallistua yhteiseen varhaiskasvatukseen riippumatta esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä. Tämän lisäksi otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käyttöä koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Varhaiskasvatuksessa lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muualta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä puuttumisen avulla. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä koskevat myös säännökset sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamisesta ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Loviisassa varhaiskasvatusta annetaan päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä avoimessa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan oppimisympäristöiltään, henkilöstön koulutukseltaan ja kelpoisuusvaatimuksiltaan,

henkilöstörakenteiltaan sekä lasten ja henkilöstön väliseltä suhdeluvultaan. Varhaiskasvatustyöryhmän johtaja neuvottelee huoltajan kanssa mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaa lapsen tarpeita ja etua. Hän antaa neuvoja ja ohjaa, kun perhe hakeutuu varhaiskasvatustalouden palvelujen piiriin, mutta myös lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodit

Päiväkodeissa varhaiskasvatusta toteutetaan kasvattajatiimeissä, joihin kuuluu varhaiskasvatuksen opettajia, lastenhoitajia ja mahdollisesti sosionomeja. Päiväaikaan avoinna olevien päiväkotien ohella laajennettua aukioloa tarjotaan huoltajien työaikojen perusteella kolmessa päiväkodissa, Tesjoen päiväkodissa iltahoitoa, Ruukin päiväkodissa ilta- ja viikonloppuhoitoa ja Koskenkylän päiväkodissa ilta-, yö- ja viikonloppuhoitoa.

Perhepäivähoito

Loviisassa on tarjolla kunnallista ryhmäperhepäivähoitoa ja yksityistä perhepäivähoitoa hoitajan omassa kodissa. Perhepäivähoito on ohjattua, suunnitelmallista ja tavoitteellista varhaiskasvatusta, joka tapahtuu kodin omaisessa ympäristössä.

Avoin varhaiskasvatustoiminta

Avoin päiväkotitreffissä kotona olevilla lapsilla ja heitä hoitavilla aikuisilla on mahdollista tavata toisiaan ja osallistua ohjattuun varhaiskasvatukseen. Toiminnassa toteutuvat vertaistuki, yhdessä tekeminen, lasten välinen vuorovaikutus ja leikki. Avoin varhaiskasvatustoiminta on ennaltaehkäisevää perheiden tukemista, jossa korostuvat yhteistyö huoltajien kanssa ja vanhemmuuden tukeminen.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Varhaiskasvatus luo perustan elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo mukanaan aiemmat kokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä on huoltajan ja lapsen välinen vuorovaikutus- ja kiintymyssuhde. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Molemminpuolinen, avoin ja arvostava kohtaaminen on tärkeää, kun sovitaan varhaiskasvatuksen tavoitteista yksittäisen lapsen kohdalla. Säännöllinen yhteistyö on tärkeää, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan lähtökohtana. Yhtä tärkeää on, että henkilöstö tuntee jokaisen lapsen ja ottaa huomioon hänen yksilöllisen kehityksensä.

Jotta lapsi voitaisiin kohdata parhaalla mahdollisella tavalla ja hän kokisi aloittamisen turvalliseksi ja viihtyiseksi, Loviisan varhaiskasvatuksessa toimitaan tietyn mallin mukaisesti. Malli perustuu niin varhaiskasvatuksen kuin tutkimuksenkin perusteella todettuun hyvään käytäntöön. Painotamme erityisesti seuraavia asioita:

Omahoitajamalli

Jokaiselle lapselle nimetään omahoitaja. Hoitajan ensisijainen tehtävä on olla paikalla lapsen ensimmäisinä päivinä, seurata lapsen mielialoja, havaita lapsen huolestuminen ja lohduttaa, kunnes lapsesta tuntuu taas paremmalta.

Kotikäynnit

Kotikäynti antaa huoltajille ainutlaatuisen mahdollisuuden kertoa lapsestaan. Omahoitajalle se tarjoaa arvokasta tietoa, mutta myös korvaamattoman mahdollisuuden aloittaa luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapseen ja huoltajiin. Kotikäynnin aikana kirjoitetaan muistiin keskeiset keskustelun aikana esiin nousseet asiat. On ratkaisevan tärkeää, että lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaiset tiedot ovat koko varhaiskasvatusryhmän tiimin saatavilla myös sellaisina päivinä ja hetkinä, kun omahoitaja ei ole paikalla. Kotikäyntiin osallistuvat omahoitaja ja varhaiskasvatuksen opettaja. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi toimia omahoitajan työparina.

”Pehmeä lasku”

Pehmeän laskun aikana lapsi tutustuu varhaiskasvatusryhmään yhdessä huoltajiensa kanssa. Pehmeän laskun kesto voi vaihdella pituudeltaan yhdestä kahteen viikkoon. Pehmeän laskun kestosta sovitaan kotikäynnin aikana lapsen tarpeiden ja persoonallisuuden perusteella. Pehmeän laskun tarkoituksena on ennen kaikkea se, että lapsi alkaisi tuntea olonsa päiväkodissa turvallisiksi ja voisi harjoitella vanhemmistaan erossa olemista. Pehmeä lasku on kuitenkin myös huoltajia varten. He oppivat tuntemaan varhaiskasvatusryhmän päivittäisiä rutiineja ja toimintamuotoja.

Sujuva siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Lapsille annetaan mahdollisuus tutustua esiopetusympäristöön vähintään kaksi kertaa ennen esiopetusvuoden alkua. Päiväkodin ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii yhteydenpidosta ja vastaa siitä, että tutustumistilaisuudet järjestetään. Näiden tilaisuuksien lisäksi järjestetään tutustumispäivä lapsille ja vanhemmille. Perheille lähetetään silloin kutsu esikoulusta.

Esiopetuksen alkua edeltävänä keväänä järjestetään niin kutsutut ryhmien siirtopalaverit. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja toimii siirtopalaverin koollekutsujana. Tiedonsiirrossa käytetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja muita asiakirjoja, jotka kuvaavat lapsen kehitystä ja oppimista, jotka on koottu sinä aikana, kun lapsi on osallistunut varhaiskasvatukseen. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia salassapitosäännöksiä.

Tukea tarvitsevia lapsia varten järjestetään moniammatillisia siirtopalavereita, joihin myös vanhemmat osallistuvat. Näiden tapaamisten koollekutsujana toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Muut osallistujat ovat rehtori, lapsen varhaiskasvatuksen opettaja, erityisopettaja, esikoulun opettaja ja mahdolliset lapsen kanssa työskennelleet terapeutit.

Perhe saa päätöksen varhaiskasvatuspaikasta

Varhaiskasvatusryhmästä otetaan yhteyttä perheeseen aloituskeskustelun ja kotikäynnin sopimiseksi. Aloituskeskustelussa huomioidaan lapsen ja perheen odotukset varhaiskasvatukselle. Huoltajat ja lapsi kertovat lapselle tärkeistä asioista, henkilöistä ja elämästä kotiooloissa. Keskustelussa käydään läpi huoltajien kasvatusperiaatteita ja toiveita yhteistyöstä.

Tutustuminen varhaiskasvatusryhmään

Lapsi tutustuu yhdessä huoltajien kanssa lapsiryhmään ja sen toimintaan ennen varhaiskasvatuksen aloitusta. Tutustumisjakson pituus määritellään huoltajien ja henkilöstön kesken. Tutustumisajalta ennen varhaiskasvatuksen varsinaista aloitusta perhe ei maksa varhaiskasvatusmaksua.

Vasu-keskustelu

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) on lapsuutta arvostava suunnitelma, jonka keskiössä on suunnitella, miten henkilöstö tukevat lapsen kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia sekä miten henkilöstö toimivat tukeakseen lapsen monipuolista kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Lapsi on mukana suunnitelman tekemisessä ja hänen osallisuuttaan voidaan toteuttaa kuvien, videoinnin, haastatteluiden tai kysymysten muodossa ennen keskustelua. Lapsen vasu laaditaan varhaiskasvatuksessa aloittaneelle lapselle 2-3 kuukauden kuluttua aloituksesta. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti.

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esikouluun

Esiopetuksen alkua edeltävänä keväänä järjestetään lapsille tutustuminen esiopetusympäristöön ja niin kutsutut ryhmien siirtokokoukset. Tiedonsiirrossa käytetään lapsen vasua ja muita asiakirjoja, jotka kuvaavat lapsen kehitystä ja oppimista. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia salassapitosääntöksiä.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatuksen arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjitänkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstö luo moninaisuutta kunnioittavan ilmapiirin. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkökulmiin ovat

edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan.

Loviisan varhaiskasvatuksen johtotähdet ovat **ilo ja leikki**.
Leikkiminen on hauskaa ja siksi tärkeää. Ilon tavoittelu on itsessään tärkeää ja lapset tarvitsevat sitä. Lapsi tarvitsee kokemuksen siitä, että hänen seurastaan nautitaan ja iloitaan ja että hän kelpaa. Leikin kautta näitä hetkiä tulee luonnostaan.
Lapsi tarvitsee omia taitoja ja keinoja ongelmien ratkaisemiseksi ajatellen tilanteita, jolloin aikuinen ei ole joka hetki vierellä ohjaamassa.
Leikin avulla näitäkin taitoja voidaan kehittää.

2.5 Oppimiskäsitys

Lapsen oppiminen ei tapahdu ainoastaan varhaiskasvatuksessa, vaan koko ajan kaikissa tilanteissa. Siksi lapsen varhaiskasvatuksesta saamat kokemukset yhdistyvät ja muodostavat kokonaisuuden aiempien kokemusten kanssa.

Varhaiskasvatus pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapsen oppimisessa on kyse etenkin mahdollisuudesta hyvien sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, eri ilmiöiden ymmärtämisestä, oppimishalusta ja itseluottamuksesta. Lapset oppivat havainnoimalla ympäristöään kaikilla aisteillaan ja pyrkivät koko ajan ymmärtämään ja saamaan otteen kokemuksistaan. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. He havainnoivat ja tarkkailevat ja jäljittelevät muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä suorittaen, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Lapset oppivat parhaiten, kun voivat hyvin ja kokevat olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Lapsiryhmä ja kokemus yhteisöllisyydestä ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada tuntee iloa onnistumisestaan ja oppimisestaan.

Leikki on merkityksellistä pienten lasten oppimiselle. Leikki motivoi ja tuottaa iloa lapselle ja hän oppii samalla monia taitoja sekä omaksuu tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin

itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Henkilöstö on aktiivisesti mukana oppimisessa, mutta riittävän etäällä, että lapsi itse voi ottaa seuraavan askeleen. Oppimista edistää henkilöstön kyky esittää oikeita kysymyksiä ja saada aikaan yhteistä pohdintaa. Aktiivisella läsnäolollaan henkilöstö huomaa lapsen ahaa-elämyksen hetket ja voi auttaa oppimista eteenpäin.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen varmistamiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan edistää parhaalla tavalla.

Varhaiskasvatuksessa toteutetaan kokopäiväpedagogiikkaa henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatusta, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatusta on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Kasvatusta tavoitte on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Lapsia ohjataan muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatusta tehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että he oppivat ymmärtämään oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetusta tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan käsitys itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatusta lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetusta tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetusta otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.1), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4) ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä lapsesta. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava suhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, ervojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.4. kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista. Seuraavaksi kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsensä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muus osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Kyky käyttää mielikuvitusta ja luovuutta erilaisten ratkaisujen keksimisessä

Tarjotaan monipuolisia ja merkityksellisiä kokemuksia sekä mahdollisuuksia leikkeihin ja fyysiseen aktiivisuuteen

Tarjotaan lapsille mahdollisuuksia kokeilla yhdessä omia ideoitaan ja tutkia ympäröivää maailmaa

Rohkeus kysyä ja kyseenalaistaa

Kuullaan lasten ajatuksia, annetaan tilaa ihmettelylle, oivaltamiselle ja oppimisen ilolle

Sinnikkyyks ponnistella asioiden eteen

Iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia

Rohkaistaan lapsia olemaan lannistumatta epäonnistumisista ja keksimään ratkaisuja eri tilanteissa

Taito jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä

Tehdään lapsen ajattelu ja oppiminen näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin avulla, vahvistaakseen lasten uskoa omaan kykyihinsä

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa, mikä korostaa sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Kulttuuriseen ja viestinnälliseen osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys ihmisen identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää sekä oman että muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky pohtia omia arvoja ja asenteita

Tutustutaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttureihin

Henkilöstö toimii mallina erilaisten ihmisten kohtaamisessa ja myönteisessä asenteessa kielelliseen, kulttuuriseen ja katsomukselliseen moninaisuuteen

Harjoitellaan ystävällisyyttä ja hyviä tapoja

Taito olla vuorovaikutuksessa ja ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa

Harjoitellaan asettumista toisen asemaan, tarkastelemaan asioita eri näkökulmista ja ratkaisemaan ristiriitatilanteet rakentavasti

Oman ja muiden kulttuurisen ja katsomuksellisen taustan ymmärtäminen ja kunnioittaminen

Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia sekä erilaisia perinteitä ja tapoja

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Itsenäisyyden asteittain lisääntyminen

Lapsia autetaan ja kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan
Harjoitellaan erialaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimisesta

Vastuullisen elämäntavan oppimista, itsestä ja toisesta huolehtimisesta

Käsitellään lasten kanssa hyvinvointia edistäviä asioita, kuten levon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä
Ohjataan lapsia toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti eri oppimisympäristöissä, kuten luonnossa ja liikenteessä
Ohjataan lapsia kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa

Omien tunteiden tunnistamista ja niiden hallintaa

Opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään ja nimeämään tunteita
Autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Lukutaitoa erilaisten viestien tulkintaan ja tuottamiseen

Nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä
Kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito
Tekstit voita olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa

Taito ajatella ja oppia

Innostetaan lapsia tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa ympäristöissä

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Digitaalisuuden roolin tutkiminen ja havainnointi arkielämässä

Tutustutaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin, sovelluksiin ja ympäristöihin
Henkilöstö hyödyntää digitaalista dokumentointia leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa

Taitoa tuottaa itse tai yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä

Ohjataan lapsia tuottamaan sisältöjä itse käyttäen apunaan digitaalisia välineitä, esimerkiksi kameraa tai tablettia, edistääkseen lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monikulutaitoa
Ohjataan lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteiseen toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen

ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen

Jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa.

Vuorovaikutustaito sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkityksen ymmärtäminen

Lapsen käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja hänen sosiaaliset taidot muovautuvat, kun lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa

3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisoitteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista

Sitä muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista, ja ne tulee pystyä perustelemaan pedagogisesti. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille. Lapset omaksuvat sillä tavoin yhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusiivisuuden periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille

tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki. Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista. Pedagogiikan johtaminen on varhaiskasvatuksen tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen kehittämiseksi ja hyödyntämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

Jokaisella varhaiskasvatusta tarjoavalla yksiköllä on vuosittain mahdollisuus yhteen kokonaiseen kehittämispäivään. Tällöin toimintaa arvioidaan ja kehitetään dokumentoinnin perusteella, ja sovitaan yhteisistä linjauksista seuraavaa toimintakautta varten. Kehittämispäivää tärkeämpään rooliin nousevat kuitenkin säännölliset viikoittaiset tiimipalaverit, joissa tehdään välitöntä arviointia ja suunnitellun toiminnan muokkaamista. Toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja henkilöstön toimintatapoja ja toiminnan organisointia käydään säännöllisesti läpi. Ei toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen toimintakulttuurissa on tärkeää toiminnan kehittämisen kannalta. Kehittämispäivien ja tiimipalavereiden lisäksi käytetään myös muita itsearviointien menetelmiä, kuten pedagogisia palavereita, tiimisopimuksia, sekä ryhmä- että yksilöarviointikeskusteluja ja myös tarvittaessa työnohjausta.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Menetelmät

- Ryhmän toimintasuunnitelma
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Lapsen osallisuus

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Yhteisössä rohkaistaan kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen, mutta myös erehtyminen on sallittua. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen

arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöä koulutetaan sekä kunnan järjestämissä, että ulkopuolisissa koulutuksissa. Koulutusten anti jaetaan koko työyhteisölle. Varhaiskasvatusta kehitetään työyhteisöjen sisäisissä palaverissa, varhaiskasvatusyksikköjen välisissä pedagogisissa tapaamisissa ja esimiesten sekä erityisopettajien yhteisissä tapaamisissa. Loviisan varhaiskasvatuksessa arvostetaan kehittävää työtettä ja hyödynnetään oman henkilöstön asiantuntijuutta kehittämistyössä.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Menetelmät

- Kuttu tai Kili
- Kaverikerho
- Huomaa hyvä!
- Kuvat tai viittomat tukena

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, omaan ilmaisuun, mielikuvituksen käyttöön ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan aikaa, tilaa ja leikkirauhaa. Leikkivien lasten ja aikuisten annetaan keskittyä leikkiin. Henkilöstö tukee lasten kaverisuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyttä. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan ratkaisemaan niitä rakentavasti.

Henkilöstön omat käsitykset sukupuolirooleista ja stereotyypeistä tiedostetaan, oppimisympäristö rakennetaan sukupuolisensitiivisesti – ei ole tyttöjen ja poikien juttuja. Aikuiset ovat aidosti läsnä, havainnoivat lasten leikkejä sekä osallistuvat itse niihin tarpeen mukaan.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Menetelmät

- Pienin askelin ja Askeleittain
- Muskari 3-5 vuotiaalle lapsille
- Tanssitassut 3-5 vuotiaalle lapsille

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

On tärkeää pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Lapsen oma kokemus osallisuudesta vaikuttaa vahvasti osallisuuden kokonaisuuteen, sillä lapsi kokee toiminnan merkityksellisenä juuri tunne-elämyksen kautta. Pelkkä lasten kuuleminen ja kuunteleminen eivät riitä, vaan lapselle pitää muodostua tunne siitä, että hän tulee kuulluksi ja että hän voi vaikuttaa omaan arkeensa. Lapsen toimiessaan yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa lapsi oppii erilaisia yhteistyötaitoja kuten keskustelemista, neuvottelemista sekä kompromissien tekemistä. Nämä taidot auttavat häntä hänen pyrkiessään tuomaan omaa näkemystään kuuluviin, ja samalla hän oppii antamaan tilaa muiden näkemyksille. Jos lapsi kokee, että hänen mielipiteitään kunnioitetaan, hän oppii myös kunnioittamaan muiden mielipiteitä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Menetelmät

- Kettu-testi
- Repun takanassa
- Juhlat ja tapahtumat

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaan yhteiskuntaan. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen ovat perusoikeuksia. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään ja arvostetaan maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä oman yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa ymmärtää ja nähdä asioita eri näkökulmista ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan yhdessä myös uusia tapoja toimia. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstö tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönsä ja kielen selkeyteen. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset valmiudet huomioidaan ja heille annetaan sekä aikaa että mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Menetelmät

- Ruokalista <https://www.loviisa.fi/paivahoito-ja-koulutus/kouluruokailu/>
- Suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi
- Lääkehoitosuunnitelma
- Metsämörritoiminta

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Lapset liikkuvat monipuolisesti, sekä sisällä että ulkona ja pitkäkestoista istumista vältetään. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana lepoon ja rauhoittumiseen sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa.

Varhaiskasvatuksessa pidämme huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Kiusaamista, väkivaltaa tai häirintää ei sallita. Henkilöstö tunnistaa kiusaamisen, siihen puututaan ja sitä ehkäistään sekä tietoisesti että suunnitelmallisesti. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstö keskustelee häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilanteista lasten huoltajien kanssa, ja niihin etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös turvallisuuskasvatus, tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen.

Liite Suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi

Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli ja hyvät mahdollisuudet toimia kestävä elämäntavan puolesta. Voimme työstää eri tasoilla ekologisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia kysymyksiä yhdessä lasten, henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kestävä elämäntapaan tähtäävän työn avaintekijä on lasten kysymysten huomioon ottaminen. Näin toimien lapsesta tulee aktiivinen ja innostunut. Lapset saavat silloin mahdollisuuden oppia pohtimaan, millaisia ympäristövaikutuksia ja sosiaalisia seurauksia elintavoillamme voi olla. Arjen valinnoilla ja pedagogisilla toimilla ilmenetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä sekä esineiden korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.1 Oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua. Niiden tulee houkutella fyysiseen aktiivisuuteen, leikkiin, tutkimiseen sekä kokemiseen ja taiteelliseen ilmaisuun. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille

vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä toteutetaan monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstö ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa pienryhmissä, joissa jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarjoutuksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

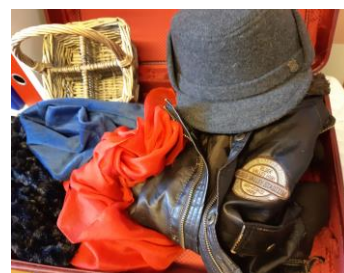
Lasten saatavilla ja käytössä on riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitu lasten yksilölliset tuen tarpeet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin ja teatteriin rikastavat myös lasten oppimisympäristöjä.

Varhaiskasvatuksella on oma kulttuuripolku, Pikku Kulttuuripolku, joka täydentää perusopetuksen kulttuurikasvatussuunnitelmaa, Kulttuuripolkua. Sen taustalla on ajatus saattaa taiteet ja kulttuuri luonnolliseksi osaksi arkea. Tavoitteena on edistää lasten yhtäläisiä mahdollisuuksia tutustua ja osallistua erilaisiin kulttuurimuotoihin.

Varhaiskasvatuksen Pikku Kulttuuripolku tarjoaa eri taidemuotojen maistiaisiksi lapsille muun muassa materiaalisalkkujen muodossa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi tilata ja lainata salkun kirjaston kautta.

Teatterisalkku sisältää tietyn näytelmän ja siihen liittyvää rekvisiittaa, ohjeita ja erilaisia harjoitteita ryhmän oman teatterituokion rakentamiseen. Ohjeissa on myös tärkeä muistutus siitä, että salkun antama tarina on vain lähtökohta. Hahmot ja tarinat voivat lasten käsissä päätyä jonnekin aivan muualle.

Musiikkisalkku avaa tien musiikin maailmaan ja antaa mahdollisuuden hetkeksi aktivoida kuuloaistia toiminnan kautta. Salkussa on soitinbingo ja muistipeli sekä ohjeita erilaisiin kuuntelutehtäviin. Salkussa on myös ideoita erilaisten soittimien tekemiseen itse, sisällä tai ulkona. Lisäksi mukana on rytmisoitimia sekä muun muassa Nalle Nöpönenä, hahmo, joka mielellään kuuntelee lasten esityksiä.

Tanssisalkku sisältää tehtäväkortteja, pari kiveä (jota voi halutessaan vaihtaa hernepusseiksi), höyheniä ja muistitikun, josta löytyy tehtäviin sopivat musiikit.

Sanataide- ja satusalkussa tavoitteena on antaa virikkeitä ja vinkkejä sanataiteeseen ja satuiluun

varhaiskasvatuksen arjessa. Sanataide- ja satusalkussa on erityisesti huomioitu alle kolmevuotiaat. Salkusta löytyy kolme tarinaa (Kettu ja korppi, Vehnäntähkä ja Ujo lohikäärme) sekä muun muassa käsimumukkeja, musiikkia ja saippuakuplia.

Loru- ja riimisalkun tavoitteena on antaa virikkeitä ja vinkkejä lorutteluun varhaiskasvatuksen arjessa. Lorutella voi milloin vain, kun siltä tuntuu, esimerkiksi pukiessa, ennen ruokailua, käsien pesun yhteydessä tai sitten sille voidaan varata ihan oma rauhallinen hetki kirjan, pelin tai omien lorujen parissa. Salkussa on mukana vinkkejä lorutteluun.

3.2 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan jokaista lasta saamaan oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Yhteistyö on suunnitelmallista ja tarvittaessa monialaista.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Kasvatusyhteistyön tulee pohjautua luottamukseen, tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken, että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavaksi. Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on tarpeen tehdä yhteistyötä. Sellaisia ovat esikoulujen opettajat, kaupungin liikuntaohjaaja, kaupungin

kulttuurituottaja, lastenkirjastonhoitaja ja muiden lähiympäristön toimijat, joiden kanssa voidaan lisätä oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukea varhaiskasvatuksen tavoitteita.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan neljävuotis terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien kasvatustyön tueksi on mahdollisuus konsultoida kiertävää varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Erityisopettaja voi havainnoida lapsiryhmän arjessa, käydä huomioiden pohjalta ohjauskeskusteluja, ohjata tarvittaessa yhteistyössä henkilöstön kanssa pienryhmiä ja osallistua lapsen palaveriin varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajan ja erityisopettajan yhteistyö on olennainen osa lapsiryhmän henkilöstön osaamisen vahvistamista lapsen tarvitseman tuen järjestelyissä.

Monialainen yhteistyö tuen syventämiseksi ja yhteistyökumppaneiden saamiseksi lapsen asioissa käynnistyy useimmiten palvelutarpeen arvioinnin kautta. Perheneuvonta, varhaisen tuen perhetyöhön tai lastensuojelun piiriin ohjaututaan ottamalla yhteyttä palvelutarpeen arviointiin. Pyyntöä voi tehdä joko huoltaja tai työntekijä ja huoltajat yhdessä. Puhe- tai toimintaterapia käynnistyy neuvolan läheteellä.

4. PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden. Alla olevassa kuvassa (otettu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2022) on varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys.

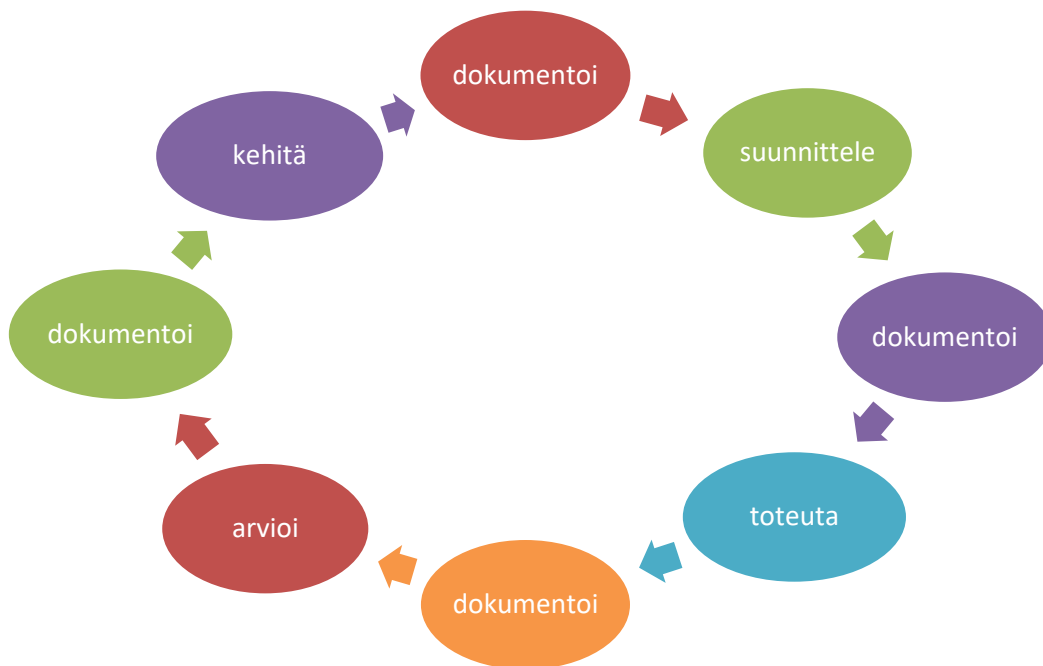
Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta, oppimiskäsitys, niihin pohjautuva toimintakulttuuri sekä monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö, työtavat ja lapsen tuki. Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua.

4.1 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi on koko henkilöstön asia ja se mahdollistaa myös lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnaan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Toiminnan kehittäminen

Suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus pedagogisessa toiminnassa ja sen arvioinnissa ja kehittämisessä edellyttää selkeitä rakenteita ja prosesseja. Alla olevaan kuvaan on kuvattu suunnittelun ja arvioinnin prosessi. Kehittämistyö pohjautuu tietoon ja tietoa saadaan arvioimalla. Arviointitietoa hyödyntämällä aiempia tavoitteita tarkennetaan ja tarvittaessa asetetaan uusia tavoitteita. Toiminnan kehittäminen edellyttää yhdessä sovittujen muutosten toteuttamista. Näin prosessi pyörähtää uudelleen käyntiin.

Dokumentointi on oleellinen osa prosessia, keskeinen työmenetelmä sen kaikissa vaiheissa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja ryhmän toimintasuunnitelma ovat prosessin keskeiset pedagogiset dokumentit. Muita dokumentoinnin menetelmiä valittaessa kannattaa huomioida toiminnan kehittämisen tarpeet, henkilöstön kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet.

Tietojen ja dokumenttien keräämiseen tulee olla selkeä ymmärrys siitä, mitä tarkoitusta varten niitä tarvitaan. Mistä ollaan kiinnostuneita ja miksi? Mistä tarvitaan tarkempaa tietoa kehittämisen tueksi? Kehittämiskohde voi olla esimerkiksi lasten mielenkiinnon kohteiden huomioiminen oppimisympäristössä.

Tämän jälkeen valitaan, millä välineillä tietoa tuotetaan, jaetaan vastuut tiimin sisällä ja päätetään mihin mennessä kaiken on oltava valmiina jatkopuintia varten. Jatkopuinnin aikana mietitään yhdessä, miten saatu tieto vaikuttaa ryhmän toimintaan, mitä kannattaa muuttaa ja miksi. Kalenteriin merkitään ajankohta, jolloin arvioidaan muutosten onnistumista ja tarvittaessa tarkennetaan tavoitteita.

Projektin pedagoginen dokumentointi

Toimintavuoden aikana dokumentoidaan lapsiryhmässä tapahtuvia pitkäkestoisia projekteja tai teemoja, sitä mukaan, kun ne etenevät. Kuvien ja varhaiskasvatussuunnitelman tekstien ja kuvauksien kautta voidaan tehdä pedagogisia prosesseja, niin kuin lähtökohtia, suunnitelmia, toimintaa, kehitystä ja oppimista, näkyväksi lapsille, perheille, työyhteisölle ja tiimille. Tiimin yhteisissä palaverissa pysähdytään keskustelemaan miksi teemme juuri tässä ryhmässä tiettyjä asioita ja miksi asioiden toteutukseen on valittu tietyt menetelmät.

Lapsen kasvun kansio

Kun lapsi saa osallistua dokumentointiin, hän pystyy havaitsemaan oman oppimisensa. Portfoliota eli kasvunkansiota käytetään varhaiskasvatuksessa lasten kehityksen ja oppimisen seuraamiseen. Kasvunkansio koostuu valikoidusta kokoelmasta lapsen töitä. Kasvunkansio voi sisältää piirustuksia, valokuvia lapsesta erilaisissa puuhissa, niihin liittyviä kuvatekstejä ja kommentteja siitä, mitä lapsi kokee, ajattelee ja tuntee. Kasvunkansio mahdollistaa sen, että kasvattajat, lapset ja vanhemmat saavat käsityksen siitä, mitä hoitopaikassa tehdään. Yksikään kasvunkansio ei ole ulkonäöltään tai sisällöltään samanlainen kuin muut. Kasvunkansio voi olla esimerkiksi kansio, laatikko tai digitaalinen kasvun kansio, jossa lapsella on kovalevyllä oma kansio. Kasvunkansioon ei ole tarkoitus ottaa mukaan kaikkea, vaan siihen valikoidaan aineistoa, jossa lapsen kehitys ja oppiminen näkyvät. Kasvunkansion erottaa tavallisesta kokoelmasta siitä, että siinä on selvä rakenne ja sen kokoaminen on tietoista. Kasvunkansio kuuluu lapselle, ja lapsi valitsee ja kokoaa itse siihen työnsä. Nuorempia lapsia autetaan aineiston valitsemisessa ja heidän kanssaan keskustellaan ja pohditaan kansion sisältöä.

4.2 Pienryhmätoiminta

Lapset oppivat luonnostaan luovuutta ja osallisuutta edistävien toiminnallisten työtapojen avulla. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Myös digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. On tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Lapsia rohkaistaan kyselemään ja pohtimaan sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilökunnalta edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein

kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilökunnalta sensitiivistä läsnäoloa ja lasten hyvää tuntemista.

Pienryhmätoiminta luo lapselle helpomman ja turvallisemman toimintaympäristön, koska lapsella on helpompi hallita omaa toimintaansa, tulla yksilönä näkyväksi ja olla oma itsensä. Pienessä ryhmässä lapsi voi toimia lähikehityksen vyöhykkeellä aikuisen tukemana ja aikuisen on helpompi havainnoida ja suunnata lapsen toimintaa. Pienryhmätoiminnan perustana on vuorovaikutuksen mahdollistaminen. Vuorovaikutuksen myötä lapsella on mahdollisuus saada aikuisen kannattelevaa vuorovaikutusta silloin kun hän sitä tarvitsee. Pienessä ryhmässä lapsella on suurempi mahdollisuus oppia suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen sopiviksi sekä tunnistamaan omien tekojensa seurauksia ja vaikutuksia toisiin ihmisiin.

Pienryhmässä on helppo eriyttää toimintaa. Jotta kokonaisuus pysyy hallinnassa, on henkilöstön suunniteltava yhdessä toimintaa. Näin tiimin jäsenet tietävät, mitä muissa pienryhmissä tehdään. Pedagoginen kokonaisvastuu on varhaiskasvatuksen opettajalla, mutta tiimissä pitää olla luottamus siihen, että jokainen tiimin jäsen selviytyy pienryhmän pyörittämisestä. Jokaisen erityisosaaminen hyödynnetään. Samalla tiimissä jaetaan osaamista.

4.3 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Vaikka leikki ei ole lapselle itselleen tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa, lapsi oppii leikin avulla. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita. He jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset jäljittelevät, luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvituksen avulla lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he eivät voisi toteuttaa muuten. Leikkiessään lapset voivat käsitellä vaikeita kokemuksia ja kokeilla, yrittää ja erehtyä turvallisesti.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan lasten ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat ryhmän sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtoaan sekä ottamaan huomioon toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys ja myönteinen ilmapiiri vahvistuvat leikin kautta.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan yhdistää leikin juonen kehittämissä ja leikkimaailmojen rakentamisessa esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Keskittyneellä tutkimisella, spontaanilla luovalla ilmaisulla sekä vauhdikkailla liikunta- ja peuhausleikeillä on merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tulee turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee tukea suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti lasten leikkiä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilökunnalta edellytetään herkkyyttä, ammattitaitoa ja sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, tilaa ja rauhaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lastenkulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat lasten leikkeihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.4 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueet ohjaavat henkilöstöä monipuolisen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueita eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisina kokonaisuuksina, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni

- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten kysymykset ja mielenkiinnon kohteet ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita toteutetaan, vaihtelee aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin vahvistetaan. Kielen kehityksen tukeminen kehittää myös lapsen monilukutaitoa. Kielen kehitys on myös yhteydessä muihin laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin, muun muassa kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen. Kielellisten taitojen kehittyminen avaa lapsille uusia mahdollisuuksia vaikuttamiseen, osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde, että väline. Kielellisen ilmaisutaidon avulla lapsi osaa käsitellä erilaisia tilanteita ja ilmiöitä, toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaista itseään ja hankkia tietoa. Monipuolinen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa tukevat lasten kielellistä kehitystä. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan säännöllisesti kannustavaa palautetta kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

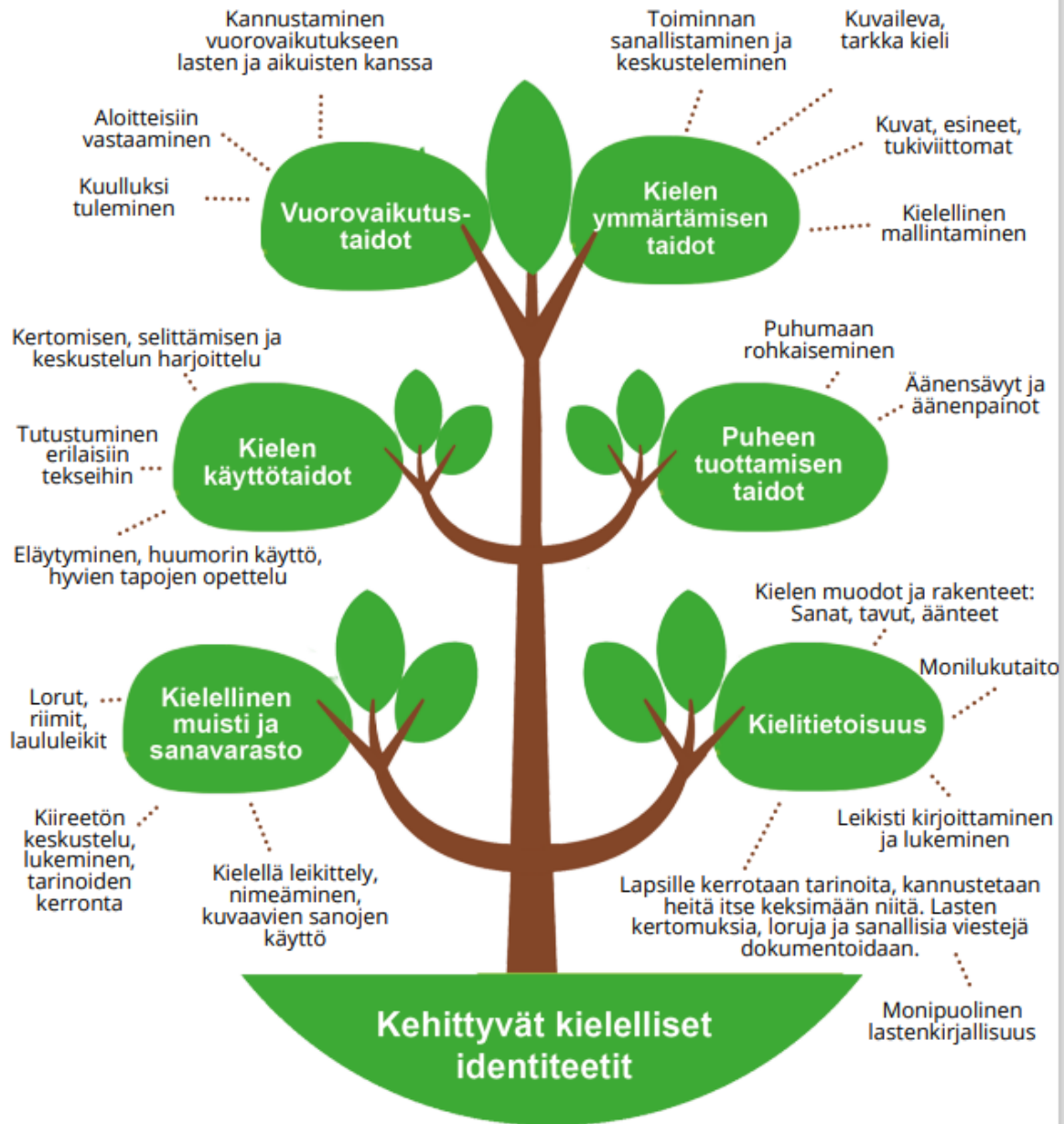
Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa, mikä tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapset saavat tukea ja ohjausta kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapset kokevat tulevansa kuulluiksi ja että heidän aloitteisiinsa vastataan. Henkilöstön herkkyys ja reagointi myös lasten sanattomiin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

KIELTEN RIKAS MAAILMA

Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa¹

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavaraston kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Lasten kielen ymmärtämistä tuetaan tarvittaessa kuvien, esineiden ja tukiviittomien avulla.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa, mikä edistää puhutun kielen

käytön ja ymmärtämisen taitoa. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** edistetään ja lapset ja henkilöstö pohtivat yhdessä kielen käyttöä eri tilanteissa. Tavoitteena on vahvistaa kykyä muuttaa kielenkäyttöä tilanteen mukaan. Lapset saavat harjoitella kertomista, selittämistä ja keskustelemista. Eri tilanteisiin eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielellistä ilmaisukykyä. Tutustuminen erilaisiin teksteihin kehittää lasten kielellistä ilmaisukykyä ja auttaa heitä havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarastonsa** laajenevat. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä eri asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tulee herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikisti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Henkilöstö tutustuu lasten kanssa monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaidon tukemiseksi varhaiskasvatuksessa käytetään puheen rinnalla muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Kieli haltuun -hankkeen hankekoordinaattori on tehnyt menetelmäoppaan, Satu astuu ulos kirjasta, henkilöstön tueksi lasten kielen rikastuttamiseksi. Kun satu astuu ulos kirjasta, voi sadun ympärille rakentaa koko varhaiskasvatussuunnitelmaa tukevaa ja eheyttävää toimintaa. Opas innoittaa käsittelemään satujen lukemista pedagogisesti eheänä, lapsen osallisuutta lisäävänä kokonaisuutena. Lapset voivat osallistua sadun käsittelyyn jo ennen lukemista, lukemisen aikana ja sen jälkeen. Kun satu astuu ulos kirjasta, voi sen avulla harjoitella ilmaisun monia muotoja, käsitellä tunnetaitoja tai harjoitella digitaalisten välineiden käyttöä. Satu voi houkutella fyysiseen aktiivisuuteen tai leikkiin, joka on tärkeässä roolissa edistämässä lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppimista.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea tavoitteellisesti lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä kulttuuriperintöön ja eri taiteenaloihin. Lapset ilmaisevat itseään usein kokonaisvaltaisesti ja

yhdistelevät luovasti ilmaisun eri muotoja. Taiteen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia valmiuksia ja myönteistä minäkuvaa sekä kykyä ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä harjoittelemalla erilaisia ilmaisutapoja. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten monipuolista osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia sekä nähdä että kokea taidetta ja kulttuuria monipuolisesti. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu rohkaisee lapsia tekemään näkyväksi havaintojaan, tunteitaan ja luovaa ajatteluaan. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan hyödyntäen eri aisteja, työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa. Esteettiset ja innostavat oppimisympäristöt, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä lasten tutustuessa eri ilmaisumuotoihin.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuvat lasten mahdollisuudet kokeilemiseen ja tutkimiseen, eri työvaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa heidän kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia rohkaistaan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia, äänen kestoa, tasoa, voimaa ja sointiväriä kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehon käyttämisestä soittimena. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kuvallisesti ilmaisten, kertoen tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoittelusta ja esiintymisen tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteesta. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan ja kykyään havainnoida ja tulkita kuvia monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä rakentaen yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan ja analysoidaan heidän itse tekemiään

kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä ja esineitä sekä luonnon ja rakennetun ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvien viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voi olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. Käsityöllisen ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Tässä yhteydessä voidaan tutkia ja hyödyntää lasten taustoihin tai paikalliskulttuuriin liittyviä käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitelluista, toteutetuista ja arvioiduista luovista prosesseista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja ja tanssia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten kodin ulkopuolinen elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen. Kodin perinteiden, tapojen, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutustaitoihin sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystäväyyteen, oikean ja väärän erottamiseen tai oikeudenmukaisuuteen. Kyse voi olla myös pelosta, surusta ja ilosta. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja sitä, miksi ne ovat tarpeen.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan katsomusten rinnalla.

Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä.

Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenvaihtoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa ja aikuiset pohtivat yhdessä heidän kanssaan heitä askarruttavia elämäntilanteita.

Henkilöstö tiedottaa huoltajia juhlista ja muista tilaisuuksista, jotka sisältävät uskontoon viittaavia elementtejä, sekä vaihtoehtoisesta ohjelmasta. Lapsen huoltaja ilmoittaa, osallistuuko lapsi uskonnollisiin tilaisuuksiin vai niille vaihtoehtoiseen toimintaan. Ilmoitus tehdään tapauskohtaisesti. Henkilöstö huolehtii siitä, että lapsen osallistuminen uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen taikka niille vaihtoehtoiseen toimintaan toteutuu huoltajan ilmoituksen mukaisena.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiympäristön henkilöt, esineet ja paikat. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden aikaisten leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Henkilöstö tutkii lasten kanssa esimerkiksi ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuutta. Tavoitteena on, että lapset oppivat ymmärtämään ihmisten olevan erilaisia, mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa kestävän tulevaisuuden toteutumiseen. Sitä voidaan pohtia esimerkiksi suunniteltaessa tulevan vuodenaajan leikkejä tai omaa oppimisympäristöä. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään ryhmässä. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan mediasisältöjen tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Mediakasvatuksen kannalta on tärkeää, että henkilöstö keskustelee lasten kanssa

- keskustellaan siitä mitä tehdään, leikissä, kirjassa, näytöllä

- kerrotaan lapselle mitä ollaan tekemässä esim. puhelimella aivan kuten tehdään kun lapsen kanssa esim. leivotaan

Laadukas mediakasvatus alle 3 vuotiaille lapsille

- vuorovaikutustaitojen harjoittelu
- tunteiden sanoittaminen
- oman lähiympäristön sanoittaminen
- omien valintojen tekeminen
- osallistuminen varhaiskasvatuspäivän rakentumiseen
- kuvien tutkiminen
- eläytyminen musiikkiin
- tutustuminen mediavälineisiin leikin avulla

Laadukas mediakasvatus 3-6 vuotiaille lapsille

- toden ja tarun erottaminen
- sosiaalisten- ja tunnetaitojen tukeminen
- kiusaamisen ehkäiseminen
- itsetunnon kehittäminen lapsen oman mediatoimijuuden kautta
- lapsen osallistaminen varhaiskasvatusarkeensa kertojana, kuvaajana ja suunnittelijana

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja liikkumaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta ja teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omat havainnot, elämykset ja kokemukset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelevina ja oppivina yksilöinä. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisella ja leikinomaisella tavalla. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös löytämään oppimisympäristöön liittyviä ongelmia, pohtimaan ja päättämään sekä etsimään ratkaisuja.

Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia kiinnostavia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja

numeromerkkeihin. Lukujonojen havaitsemista ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi riimien ja lorujen avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitetä tutkitaan esimerkiksi vuoden- ja vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja opettaa vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä vähitellen kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto ja rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita, että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnonilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina, niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla lapset oppivat ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnontuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Monissa lapsiryhmissä toteutetaan metsämörrikoulua syksyllä ja/tai keväällä. Metsämörri-satuhahmo innostaa lapsia lähiluontoon leikkimään, liikkumaan, ihmettelemään ja tutkimaan. Keskeistä toiminnassa on ilo, kiireettömyys ja kokemuksellisuus. Toimintaa toteuttavat metsämörriohjaajakoulutuksen saaneet ohjaajat. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä.

Ympäristökasvatuksen ajatuksena on, että lapset kasvavat kestäväään elämäntapaan ja harjoittelevat siinä tarvittavia taitoja. Näitä käytännöntaitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota erilaisten tekojen vaikutuksiin. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestäväään elämäntapaan ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta siitä.

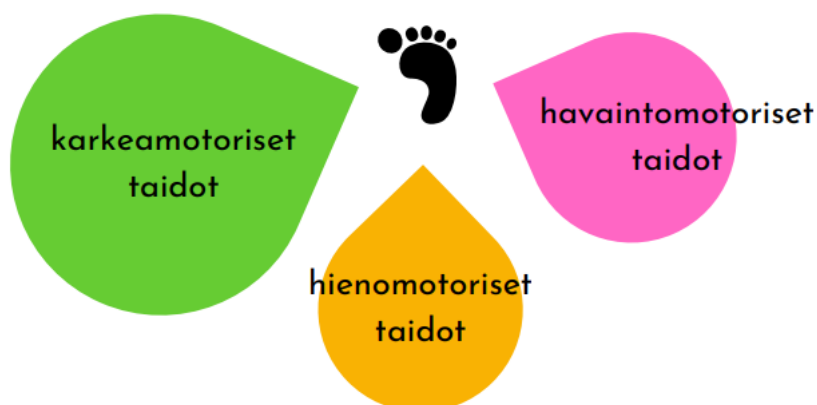
Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön tekniikkaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan teknologisiin ja digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Heitä myös kannustetaan kuvailemaan ratkaisujaan. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omien kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että tekniikka on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknisiä ratkaisuja esimerkiksi leluja ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Tähän oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ravintokasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia vaalivalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee etenkin lasten arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi lapsille annetaan päivittäin riittävästi mahdollisuuksia omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa maastoissa ja olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia

välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, kuormittavuudeltaan ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Lapset saavat varhaiskasvatuksessa kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat nauttia liikkumisesta monipuolisesti eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten saatavilla niin, että he voivat käyttää niitä myös spontaaniin liikkumiseen ja leikkiin. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan, että liikuntavälineet ovat turvallisia.

Liikkuva varhaiskasvatus -hankkeen hankekoordinaattori ja liikuntaohjaaja on koonnut kansion Varpaat liikkeelle henkilöstön työn tueksi. Kansiota henkilöstö voi poimia työkaluja liikuntamyönteisen toimintakulttuurin ja liikkumisen lisäämiseen. Niitä voi ottaa käyttöön sellaisenaan tai muokata juuri lapsiryhmään sopivaksi. Ote kansion alkusanoista

”Pienen lapsen fyysinen aktiivisuus pitää sisällään paljon muutakin kuin ohjattuja liikuntatuokioita - se on arjen touhuja, ulkoilua ja ennen kaikkea fyysisesti aktiivista leikkiä. Liikkuessaan lapsi kehittää motorisia taitojaan, jolloin myös hänen terveytensä, hyvinvointinsa ja toimintakykynsä kehittyvät. Hyvät motoriset taidot ja liikkuminen parantavat lapsen edellytyksiä oppimiseen, tuovat onnistumisen elämyksiä ja suojaavat sosiaaliselta syrjäytymiseltä.”

Ravintokasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriat nautitaan kiireettömässä ilmapiirissä opetellen hyviä pöytätapoja, ruokarauhan antamista sekä yhdessä syömistä. Eri aistien avulla ja ruokaa tarkoin tutkimalla tutustutaan ruokalajeihin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuun. Ruoasta keskusteleminen ja ruoka-aiheiset tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lapset oppivat turvallisuusasioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla esimerkiksi pukeutumis-, ruokailu-, leikki- tai ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa lapset tutustuvat turvalliseen liikkumiseen liittyviin sääntöihin sekä harjoittelevat turvallista liikkumista liikenteessä. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.5 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Kieleen ja kulttuuriin liittyvät näkökohdat otetaan huomioon jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen kohdalla. Varhaiskasvatustuksen mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä. Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat nähdään varhaiskasvatuksessa ryhmää myönteisellä tavalla rikastuttavana asiana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa eri kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen välisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omaa kulttuuritaustaansa.

Kulttuuritausta ja suomen tai ruotsin kielen taitotasoa otetaan huomioon lapsiryhmien toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Vastuu lapsen äidinkielen tai äidinkielen sekä kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti lapsen perheellä.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan **äidinkieleltään vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lasten suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeita ja edellytyksiä huomioiden. Lasten suomen tai ruotsin kielen taso ja kielen oppimisen nopeus vaihtelevat suuresti. Lapsen kielitaitoon vaikuttavat muun muassa maassaoloaika, motivaatio uuden kielen oppimiseen, perheen tausta, oman äidinkielen taso, perheen kieli tai kielet ja kontaktit suomen- tai ruotsinkielisiin lapsiin ja aikuisiin. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea tai ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen tai ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Varhaiskasvatuksessa suomen tai ruotsin kielen opetuksen lähtökohtana on, että kaikki tilanteet ovat oppimistilanteita ja lapsiryhmän henkilöstöllä on kaikissa tilanteissa pedagoginen vastuu. Varhaiskasvatuksen S2-opettaja toimii henkilöstön tukena kielellisesti moninaisten ryhmien toiminnan suunnittelussa ja opetuksen toteutuksessa. Suomen tai ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaan tukeen.

Vieraskielisillä lapsilla suomen tai ruotsin kielen oppimisen tukeminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Oppimista seurataan säännöllisesti ja sille pyritään asettamaan mahdollisimman realistiset tavoitteet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tukena käytetään KieliPeda-työvälinettä kehittämään kielitietoisia toimintatapoja ja tukemaan monikielisten lasten suomen tai ruotsin kielen oppimista.

Alla olevassa kuviossa kuvataan alle kouluikäisen vieraskielisen tai monikielisen lapsen suomen tai ruotsin kielen tukemisen vuosikelloa.

Yleistä:

- Kaikissa monikieli- ja kulttuurisissa ryhmissä erityinen panostus yleiseen kielenkehitykseen ja kielitietoisuuteen: arkiset rutinit, kuvien käyttö, leikin malli, toiminnan saneittaminen, pienryhmät, vuorovaikutukseen kannustaminen ja lapsen oman äidinkielen kehityksen tukeminen
- S2-opettajan tuki ja konsultaatio toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa

Kielenarvioinneista:

- Kettu-testin ja KieliPeda-arvion tekee ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja
- Repun takanassa -testin ja KEHU-testin tekee varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- Tarvittaessa lelulainamosta voidaan lainata Roibusten eväsretki-kielitestit

5. LAPSEN TUKI

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua ja erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Loviisan kaupungin varhaiskasvatus päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista sekä päiväkodeissa että perhepäivähoidossa. Annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä seurataan ja arvioidaan jatkuvasti.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen on **koko henkilöstön** vastuulla. Vastuu jakautuu koulutuksen ja tehtäväkuvien perusteella. Oman henkilöstön osaamista hyödynnetään ryhmien muodostamisessa ja tuen tarpeisiin vastaamisessa, jotta lapsen osalta inklusiivisuus toteutuu.

Perhepäivähoitaja / ryhmäperhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi tehdään yhteistyössä yksikönjohtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseensa tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsella on oikeus **varhaiskasvatuksen erityisopettajan** palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteuttavaa opetusta. Tuki voi olla säännöllistä ja osa-aikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Varhaiskasvatuksessa voi olla **lapsi- tai ryhmäkohtainen varhaiskasvatuksen ohjaaja** tai lisäresurssina lastenhoitaja. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävä on suunnitella toimintaa ja henkilöstön tehtäviä niin, että henkilöstö onnistuu tukemaan lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lastenhoitaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Varhaiserityiskasvatuksen työryhmä (VEK-ryhmä) on ryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti käsittelemään henkilöstön tekemiä arviointeja lapsen tuen tarvetta sekä seuraamaan annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä. VEK-ryhmän tehtäviin kuuluu esittää henkilöstön selvityksen perusteella lapsen tuen tason ja tarvittavista tukitoimista. VEK-ryhmä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu. VEK-ryhmä osallistuu myös yhteistyörakenteiden, vastuiden ja toimintatapojen kehittämiseen liittyen monialaiseen yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää. VEK-ryhmään kuuluu varhaiskasvatuspäällikkö, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, varhaiskasvatusyksiköiden johtajat sekä varhaiskasvatuksen suunnittelija.

Varhaiskasvatuspäällikkö päättää tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätös tehdään palveluntuottajan ehdotuksen perusteella.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisiä toimintatapoja.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat neuvolan terveydenhoitajat, psykologi, lasten ja nuorten psykiatrinen sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijät sekä yksityiset palveluntarjoajat kuten puheterapeutit, toimintaterapeutit ja fysioterapeutit. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä noudatetaan tietojen luovutusta ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle annetaan tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan mahdollisimman hyvin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014)

Jos lapsi on saanut lausunnon, jossa suositellaan erityistä tukea ja pidennettyä oppivelvollisuutta, huoltaja ilmoittaa asiasta varhaiskasvatuksen erityisopettajalle. Huoltaja toimittaa asiantuntijalausunnot lääkäriltä tai psykologilta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ottaa yhteyttä lapsen lähikoulun rehtoriin ilmoittaakseen asiasta. Koulun rehtori ja erityisopettaja järjestää kuulemistilaisuuden huoltajille yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Ennen huoltajien kuulemistilaisuutta opetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjät suunnittelevat yhteistyössä, miten lapsen esiopetus ja tuki toteutetaan.

Kuulemistilaisuudessa huoltajat saavat tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden vaihtoehdoista, suunnitellaan, miten opetus järjestetään sekä avustuksen ja mahdollisten apuvälineiden tarvetta.

HUOLTAJAT	Huoltaja ilmoittaa veolle* lapsen erityisen tuen ja pidennetyn oppivelvollisuuden suosituksesta. Huoltaja toimittaa tarvittavat asiantuntijalausunnot varhaiskasvatukseen.	Kuulemistilaisuudessa lapselle laaditaan opetuksen järjestäjän puolesta yhteistyössä huoltajien kanssa erityiseen tukeen siirtymisen esitys.	Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja lähikoulun erityisopettajan kanssa.
-----------	--	--	---

VARHAISKASVATUS	Yhteistyötapaaminen opetustoimen ja varhaiskasvatuksen kanssa, jossa suunnitellaan tuen toteutusta ja tukimuotoja ennen huoltajien kuulemista.	Oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen järjestäminen varhaiskasvatuksessa lapsen lähipäiväkodissa	Tarvittavan tuen järjestäminen ryhmään	Yhteistyö huoltajien ja lähikoulun kanssa.
	Veo ottaa yhteyttä varhaiskasvatus- ja koulutuspäällikköön		Veon osa-aikainen erityisopetus, rakenteellinen tukitoimi ja tukipalvelut	

*veo = varhaiskasvatuksen erityisopettaja

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajilta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan.

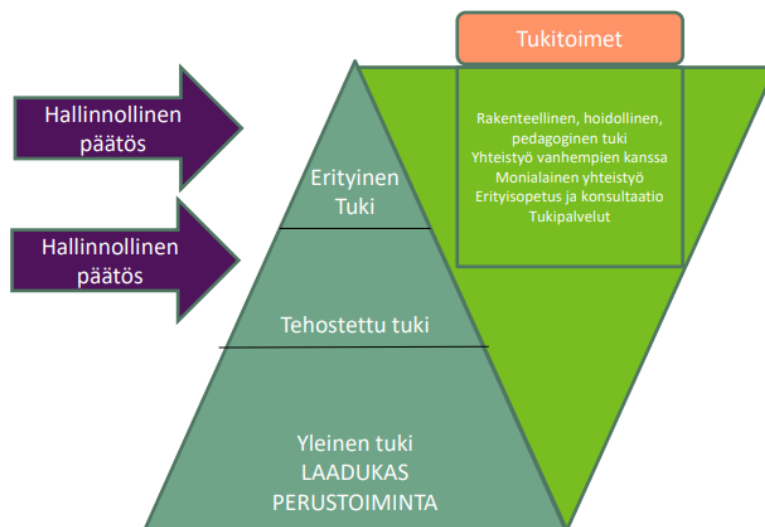
Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon varhaiskasvatuksen henkilöstön mitoituksessa.

Tuen tasot ja tukitoimet kuvataan seuraavassa kuvassa, joka on lainattu Opetus- ja kulttuuriministeriön opetusneuvos Kirsi Alilalta.

Varhaiskasvatuksen tuen tasot

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista

ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista sekä apuvälineistä tehdään hallinnollinen päätös VEK-ryhmän käsittelyn jälkeen.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmetyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla, tukitoimien vahvistamalla ja/tai lisäämällä toteuttamistapoja. Tuki muodostuu säännöllisillä ja samanaikaisesti toteuttavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista. Lapsen tarve tehostetusta tuesta ja tarvittavista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineet, käsitellään VEK-ryhmässä ja niistä tehdään hallinnollinen päätös.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta ja kaikista lapsen tarvitsemista tukipalveluista tehdään hallintopäätös, VEK-ryhmän käsittelemisen jälkeen.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti, heti tuen tarpeen ilmetyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa.

Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmää muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa henkilöstömitoitukseen tai rakenteeseen liittyvillä ratkaisuilla.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen voi kuulua sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inkluusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Jotta varhaiskasvatuksen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa, voidaan henkilöstön ja lasten suhdelukua muuttaa siten, että henkilöstöä lisätään. Päätös perustuu VEK-ryhmän tekemään arvioon. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen sekä esteettömyyden huomioiminen sekä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tukimuotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaisesta harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

5.4 Lapsen tuen arviointi

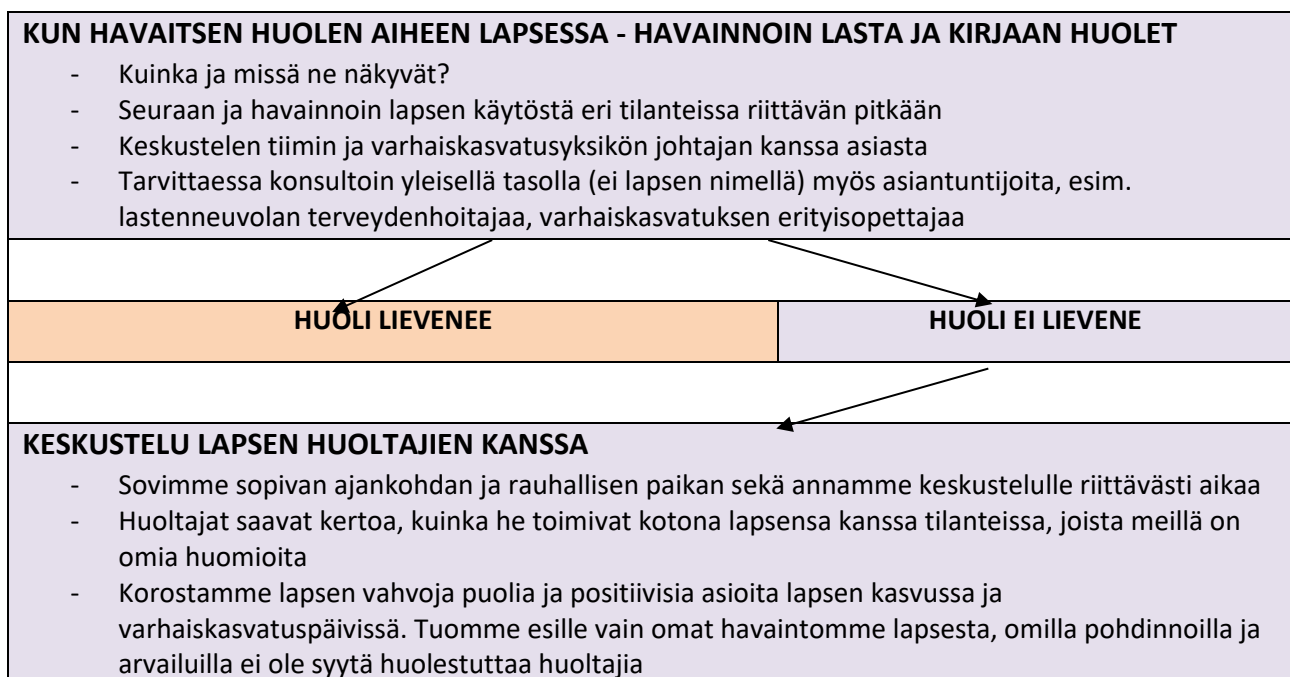
Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla. Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan lapsen varhaiskasvatuksen suunnitelman yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

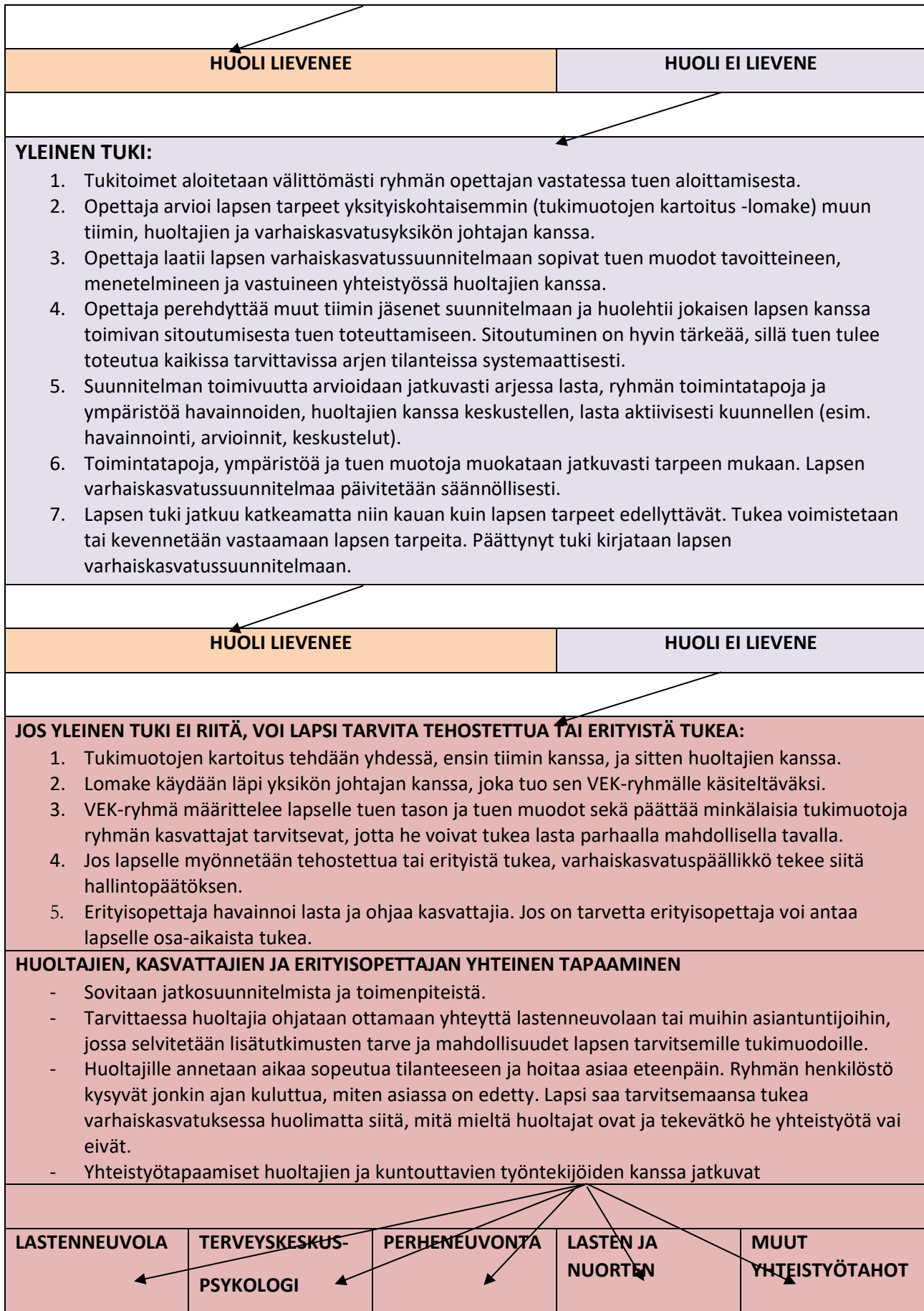
Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen henkilöstön pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Huolen polku

Loviisan varhaiskasvatuksen malli, jonka mukaan toimitaan, kun herää huoli lapsesta

			PSYKIATRISET PALVELUT	
--	--	--	--------------------------	--

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa suunnitelman laadinnasta ja arvioinnista yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa.

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Lapsen tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen tarvittaessa tehostettua tai erityistä tukea tehdään erilliset hallintopäätökset esiopetuksen ja täydentävän varhaiskasvatuksen osalta.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö

- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa-aikainen opetus

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen seuranta ja arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystuot, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

5.6 Päätös tehostetusta tai erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Varhaiskasvatuspäällikkö tekee lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin ja päätös on toistaiseksi voimassa. Hallintopäätösmenttelystä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä kuullaan lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Päätökseen liitetään valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen

muutosta valittamalla. Päätöksen perustelut kirjataan aina. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista pannaan täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja ryhmän toimintasuunnitelmaan kirjataan selkeät tavoitteet ja menetelmät mutta myös vastuunjaot ja niiden kesto. Nämä toimivat tuen vaikuttavuuden arviointi- ja seurantatyökaluna.

Tuen vaikuttavuuden arviointia ja tukitoimien kohdentamista arvioidaan säännöllisesti toimintavuoden aikana. Arvioinnin tekee varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä varhaiskasvatusyksikön johtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Yksikön johtaja ja erityisopettaja tuo asian VEK-ryhmään käsiteltäväksi, jos tuen tarpeeseen tulee muutoksia.

6. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista sekä varhaiskasvatustoiminnan kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämitarpeita ja kehitetään toimintaa.

Loviisan varhaiskasvatus osallistuu Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen, Karvin, tekemiin kansallisiin arviointeihin. Näiden lisäksi tehdään arviointia paikallisella tasolla. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta.

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Loviisan varhaiskasvatussuunnitelman, lasten varhaiskasvatussuunnitelmien ja ryhmän toimintasuunnitelmien toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää.

Kansallisen tason arvioinnin (Karvi) tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Varhaiskasvatuksen tuen toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Karvin indikaattorit luovat pohjan yhtenäisille toimintatavoille ja periaatteille, joiden mukaisesti Loviisan varhaiskasvatustoimintaa arvioidaan. Indikaattorit toimivat eräänlaisina spottivaloina, jotka auttavat kiinnittämään huomion tiettyyn asiaan. Indikaattorit eivät sellaisenaan sovellu arviointityökaluksi. Niiden pohjalta määritellään tarkemmat arviointikriteerit, selkeät käytäntöä kuvailevat väittämät tai kysymykset, joita arvioidaan ennalta määräämällä skaalalla.

Valssi on Karvin ylläpitämä digitaalinen palvelu, joka otetaan käyttöön toimintavuoden 2023-2024 aikana. Tämän palvelun kautta voidaan toteuttaa varhaiskasvatusta koskevia arviointitiedonkeruita, saada toimijakohtaisia arviointiraportteja, tuottaa arvioinnin toimipaikkakohtaisia yhteenvetoja sekä toimijan lakisääteisiä arviointituloksia. Järjestelmän avulla varhaiskasvatuksessa voidaan ottaa käyttöön varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja tutkimuksiin pohjautuvia työkaluja varhaiskasvatuksen pedagogiikan sekä toimintaa tukevien rakenteiden arviointiin. Työkaluilla voidaan tuottaa tietoa niin varhaiskasvatuksen saatavuudesta, järjestämisestä ja johtamisesta kuin varhaiskasvatuksen pedagogisesta toiminnasta, kuten vuorovaikutuksesta, leikistä tai monipuolisesti oppimisen eri alueista. Karvi tuottaa järjestelmään kertyneestä tiedosta kansallisia yhteenvetoja.

7. AJANKOHTAISTA TOIMINTAVUODEN 2023–2024 AIKANA

Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa kehitteillä ovat seuraavat asiat

- Otamme käyttöön uuden toimintasuunnitelman, joka on tukena lapsiryhmän arjen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.
- Jokaisella ryhmällä on 1.6.2023 alkaen oma tasa-arvosuunnitelma, jolla edistetään sukupuolten välistä tasa-arvoa ja että lapsille tarjottava varhaiskasvatus on tasa-arvo- ja sukupuolitietoista. Ryhmien tavoitteena on tukea lasten ystävyyssuhteita varmistamalla,

että jokainen lapsi löytää oman leikkinsä ja leikkipaikkansa, jossa lapsi voi leikkiä kaverinsa tai kavereidensa kanssa. Syyslukukauden aikana jokainen ryhmä havainnoi ryhmän tämänhetkistä tilannetta ja miettii toimenpiteitä tavoitteen saavuttamiseksi. Kevään aikana he arvioivat, onko tavoite saavutettu.

- Henkilöstön täydennyskoulutuksen ja verkostotapaamisten yhteinen teema on moniammatilliset tiimit. Tavoitteena on, että jokainen tiimi parhaalla mahdollisella tavalla osaa hyödyntää jäsentensä vahvuuksia ja taitoja.
- Nykyiset varhaiskasvatuksen ohjelmat Pro Consona, vakaMukana och vakaPäiväkirja korvataan syksyn 2023 aikana uudella ohjelmalla, CGI Vesalla. Virallinen käyttöönottopäivä on 1.10.2023. CGI Vesa sisältää hakemisen varhaiskasvatukseen, sijoituspäätökset, maksupäätökset, hoitoaikojen tilaamisen sekä sisään- ja uloskirjautumisen.
- Toimintavuoden aikana tutustumme Karvin arviointityökaluun Valssiin.
- Osallistumme SKAPA-hankkeeseen, jossa musiikin maisteri Johanna Lönnfors toimii hankkeen kulttuurikylpykoordinaattorina. Hankkeen tarkoituksena on nostaa esille taidekasvatusta luonnollisena osana varhaiskasvatusta ja perusopetusta. Hankkeen tavoitteena on luoda pitkäaikaista yhteistyötä ja uusia rakenteita taidekasvatuksessa.

LIITE: SUUNNITELMA KIUSAAMISEN EHKÄISEMISEKSI JA SIIHEN PUUTTUMISEKSI

1. Mitä kiusaaminen on?

Kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi on tärkeää tietää, mitä kiusaaminen oikeastaan on. Olemme valinneet tähän suunnitelmaan kaksi erilaista, toisiaan täydentävää määritelmää.

”Henkilö on kiusattu, kun hän toistuvia kertoja ja tietyn ajan sisällä joutuu negatiivisten tekojen kohteeksi yhden tai useamman henkilön toimesta.” (Olweus 1973)

”Kiusaaminen on aggressiivista käytöstä, joka vahingoittaa jotakuta fyysisesti tai psyykkisesti ja joka on toistuvaa, tahallista ja kohdistuu puolustuskyvyttömään henkilöön.” (Salmivalli 2003)

On tärkeää myös muistaa, että yksittäisetkin hyökkäykset voivat aiheuttaa uhrissa pelkoja joutua tulevaisuudessa kiusatuksi. (Hamarus 2006)

2. Kiusaamisen ja konfliktin ero

Aikuisena tulee kyetä erottamaan kiusaaminen ja konflikti. Mutta kiusaamisen aktiiviseksi ehkäisemiseksi on tärkeää, että varhaiskasvatuksen henkilökunta puuttuu aina lasten konfliktitilanteisiin riippumatta siitä, onko kyseessä kiusaaminen vai konflikti.

Konflikteissa ja riidoissa on kyse siitä, että kaksi suhteellisen tasaväkistä yksilöä on eri mieltä tai riitelee keskenään. Kiusaamisessa taas toinen osapuoli on alakynnessä ja kiusatun osapuolen on vaikea puolustautua häneen kohdistettua negatiivista käytöstä vastaan.

Kiusaamistapauksissa kiusatun ja kiusaajan välillä vallitsee vallan epätasapaino. Tämä voi tarkoittaa esim. sitä, että kiusaaja on fyysisesti isompi tai vahvempi, verbaaliselta ilmaisukyvyltään taitavampi, iältään vanhempi, hänellä on enemmän ystäviä tai korkeampi asema ryhmässä, hän tietää uhrin heikkoudet ja saa tukea muulta ryhmältä. Tämän vallan epätasapainon ei välttämättä tarvitse olla todellista, vaan kiusattu voi myös vain kokea tilanteen sellaisena. (Pepler, Graig & Connolly, 1997)

3. Kiusaamisen eri muodot

Kiusaamisella on erilaisia määritelmiä. Höistadin mukaan (2005) kiusaaminen voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan: fyysiseen, psyykkiseen ja verbaaliseen kiusaamiseen. Perren (2000) sen sijaan näkee kiusaamisen myös objektisuhteisena.

Fyysinen kiusaaminen	Psyykinen kiusaaminen	Verbaalinen kiusaaminen
lyömistä, tönimistä potkimista jonkun kiinnipitämistä vastoin tämän tahtoa nipistämistä, puremista hiuksista vetämistä toisen vaatteiden repimistä	irvistelyä, erilaisia eleitä ärsyttämistä sulkemista yhteisön ulkopuolelle selän kääntämistä tahallista loukkaamista kiristämistä	uhkailua pilkkaamista ilkeiden ja epämiellyttävien asioiden sanomista

Objektisuhteinen kiusaaminen: Toisen tavaroiden piilottamista tai rikkomista

4. Lait ja asetukset

Me varhaiskasvatuksessa noudatamme paitsi Suomen perustuslakia, myös YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta ja varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Suomen perustuslain (11.6.1999) 2. luvun 7. §:ssä sanotaan oikeudesta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen seuraavasti: *”henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua”*.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa todetaan seuraavaa lapsen oikeuksista:

- *Kaikilla lapsilla on samat oikeudet ja he ovat samanarvoisia, eikä ketään saa syrjiä. (Artikla 2)*
- *Lapsella on oikeus suojaan fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa vastaan. (Artikla 19)*
- *Lapsen oikeutta leikkiin, lepoon ja vapaa-aikaan korostetaan. (Artikla 31)*

(YK 1998/2010)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella lasta väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoitteluun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

5. Ehkäisevät toimenpiteet

Tässä suunnitelmassa esitellään, mitä henkilökunnan tulee muistaa ja mitä menetelmiä henkilökunta voi käyttää yhdessä lasten kanssa kiusaamisen ehkäisemiseksi. Henkilökunnan, lasten ja vanhempien välisellä avoimella ja turvallisella yhteistyöllä on suuri merkitys, kun on kyse kiusaamisen tehokkaasta ehkäisemisestä, mutta myös silloin kun puututaan mahdollisiin kiusaamistapauksiin.

5.1 Henkilökunta

- Jokainen tutustuu suunnitelmaan ja koko sen sisältöön kyetäkseen ehkäisemään ilmeneviä konflikteja ja kiusaamista sekä puuttumaan niihin.
- Kaikki aikuiset näyttävät itse hyvää esimerkkiä. Käyttäydymme kunnioittavasti toisiamme, niin lapsia kuin aikuisiakin, kohtaan.
- Olemme läsnä ja tietoisia siitä, mitä lapsiryhmässä tapahtuu. Tämä toteutuu kuuntelemalla lapsia ja tarkkailemalla lapsia ja heidän leikkejään.
- Kaikille lapsille annetaan positiivista palautetta.

5.2 Henkilökunta yhdessä lasten kanssa

- Keskustelemme lasten kanssa heidän ikänsä edellyttämällä tasolla kaverisuhteista ja kiusaamisesta.
 - o Millainen on hyvä ystävä?
 - o Mitä lapset voivat tehdä, jotta kaikki saisivat osallistua ryhmän toimintaan eikä ketään kiusattaisi?

Tämä auttaa luomaan hyvää ryhmähenkeä, vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja sekä opettaa lapsia tunnistamaan ja hallitsemaan tunteitaan. Käytämme materiaalia aiheesta, esimerkiksi Askeleittain, Pienin askelin, Kaveritaidot.

- Käymme lasten kanssa läpi ryhmän pelisäännöt.

- Mikä on toivottavaa ja hyväksyttävää ja mikä taas vähemmän toivottavaa ja ei-hyväksyttävää?
- Keskustelemme lasten kanssa siitä, mitä he voivat tehdä kokiessaan tulevansa kiusatuiksi. On tärkeää korostaa lapsille, että he kertoisivat tunteistaan jollekin aikuiselle.
- Jokainen aikuinen on velvollinen puuttumaan lasten konflikteihin, ei pelkästään tapauksissa, joissa epäillä kiusaamista.
- Kun ei-toivottavaa käytöstä ilmenee (esim. lapsi hännää tai loukkaa toista lasta), henkilökunta tekee selväksi, ettei tällainen käytös ole hyväksyttävää.

6. Toimenpiteet kun kiusaamista esiintyy

- Kun kiusaamista esiintyy, henkilökunta keskustelee kaikkien osapuolten kanssa. Ensin keskustellaan lasten kanssa ja kuullaan heidän versionsa asiasta, myös lasten vanhempiin otetaan yhteyttä.
- Keskustelemme tapauksesta varhaiskasvatusyksikön johtajan kanssa ennen kuin otamme vanhempiin yhteyttä. Varhaiskasvatuksen johtaja osallistuu tarvittaessa keskusteluun vanhempien kanssa.
- Henkilökunta dokumentoi tapahtumat ja tapaukset huolellisesti. Dokumentointi koostuu vapaasta tarinasta: mitä tapahtui ja missä, minä päivänä, kehen otettiin yhteyttä ja kuinka tapausta seurataan. Dokumentoija allekirjoittaa dokumentin.